

DE KAMPVUURCOMPETITIE

Een lessenserie creatief en spannend schrijven

Spannende verhalen: leerlingen zijn er dol op. Daarnaast blijkt ook steeds vaker dat zowel leerlingen als docenten veel voldoening halen uit creatief schrijven. Dat vraagt om een combinatie. De *kampvuurcompetitie* is een lessenserie creatief en spannend schrijven waarbij ook nog eens een portie literatuurtheorie en argumenteren voorbijkomt.

ANOUK DE KLEIJN

Heb je je weleens afgevraagd hoe een schrijver zo'n goed verhaal kan bedenken? Of misschien nog wel belangrijker: hoe krijgt hij zijn verhaal zo goed op papier? Met deze vragen start de lessenserie *De kampvuurcompetitie* in de derde klas van het Stedelijk Gymnasium Leeuwarden. De leerlingen gaan op zoek naar de antwoorden op deze vragen door zelf de spreekwoordelijke pen ter hand te nemen. Door middel van kleine opdrachten leren ze om zelf een spannend verhaal te schrijven van minimaal 1500 woorden. Voordat ze hun hele verhaal uitwerken wordt leerlingen gevraagd om met behulp van de literatuurtheorie na te denken over de literaire middelen die ze al dan niet kunnen gebruiken. Het verhaal zelf is echter niet het eindpunt van de competitie. Om tot ware kampvuurkoning(in) gekroond te kunnen worden moet een leerling ook kunnen discussiëren, debatteren en voordragen.

Opbouw van de lessenserie

De lessenserie begint met een les over potentiële thema's. Een spannend verhaal heeft immers niet altijd met moord of doodslag te maken en zombies hoeven niet per se de hoofdrol te spelen. Een avonturenverhaal kan ook heel spannend zijn, en zelfs in alledaagse thema's als opgroeien en liefde valt genoeg spanning te stoppen. Verschillende thema's, zoals wraak, geheim en rivaliteit worden toegelicht met een korte omschrijving en vaak een flapttekst van een Nederlands (jeugd)boek dat over dat thema gaat. Enkele van die thema's kunnen ook prima geïllustreerd worden met de trailer van een boekverfilming. Vervolgens kiest elke leerling een thema, of mix van thema's, en maakt hij of zij een woordweb van woorden die te binnen schieten bij het nadenken over dat thema.

De tweede les draait om het schrijven van de intrige (zie ook kader 1). Via een handvol vragen denkt de leerling na over het verloop van het verhaal, de uiteindelijke ontknopning en verschillende gebeurtenissen die tot die ontknopning zullen leiden. Op deze manier loopt een

Foto: Anda van Riet

leerling minder snel vast tijdens het schrijven en wordt voorkomen dat na een verhaalbegin van vijfhonderd woorden de rest van het verhaal in tweehonderd woorden geschreven is.

In de les erna gaan de leerlingen aan de slag met de begrippen *plaats*, *ruimte*, *tijd* en *personages*. Eerst volgt een uitleg van elk begrip met daarbij ook een duiding van de functie die dat begrip kan hebben voor de spanning in een verhaal. De leerlingen worden vervolgens uitgedaagd om na te denken over hoe zij deze begrippen vorm kunnen geven in hun verhaal. Kies je bijvoorbeeld voor een spannende ruimte als een donker bos op een laat tijdstip of ga je voor een onverwachte locatie zoals een leeg klaslokaal aan het begin van de dag om zo de lezers met spanning te verrassen? Wat zie, hoor en ruik je allemaal in de belangrijkste ruimte van je verhaal? Zo beschrijven de leerlingen alvast deze ruimte in hun verhaal. Daarnaast denken ze onder andere na over een eventuele flashback of flashforward waarmee ze de spanning in hun verhaal kunnen opvoeren.

In les vier bepalen de leerlingen het perspectief van hun verhaal nadat ze eerst uitleg krijgen over de verschillende opties en de potentiële uitwerking van elke optie op de spanning van een verhaal. Een ik-perspectief heeft immers een heel ander effect op de spanning van het verhaal dan een alwetende verteller en per plot kan het verschillen wat de spannendste optie is. Vervolgens krijgen ze uitleg over de verschillende manieren van het beginnen met een verhaal en de verschillende mogelijkheden voor een einde. Start het verhaal rustig of springt het midden in een spannende scène? Is het einde gesloten of open? Zowel het begin als het einde werken leerlingen alvast uit zodat beide hun wat richting en houvast bieden bij het uiteindelijke uitschrijven van het hele verhaal. De theoretische basis van het schrijven van een spannend verhaal aan de hand van de literatuurtheorie wordt hiermee afgesloten.

Dan is het tijd om het verhaal uit te werken. In deze vijfde les krijgen leerlingen nog enkele tips die moeten voorkomen dat ze tegen een schrijversblok aanlopen alsmede

tips om hun verhaal uit te breiden in het geval ze niet aan de 1500 woorden komen (zie kader 2). Tot dit stadium is de lessenserie een tamelijk individuele klus. Hierna begint de competitie pas echt en is meer samenwerking vereist.

In de zesde les wordt de klas verdeeld in zes groepen. In die groepen lezen de leerlingen elkaars verhalen en gaan ze met elkaar in discussie over die verhalen. Gezamenlijk moeten ze besluiten welk verhaal van hun groepje het beste is om de rest van de competitie mee aan te gaan. De argumentatie die ze gebruiken in hun discussie kunnen ze ontleen aan de vijf vorige lessen. Dat wil zeggen dat ze de verhalen dienen te beoordelen op spanning en de uitwerking van de literaire begrippen die aan bod zijn gekomen (zie kader 3). De groep gaat als geheel de rest van de strijd aan met het verhaal naar keuze.

In de aanloop naar de zevende les wordt uitleg gegeven over de spelregels van het debat en krijgen de groepen de tijd om hun debat voor te bereiden. In drie debatten, die doorgaans over twee lessen verdeeld worden, strijden steeds twee groepen tegen elkaar met als inzet hun verhalen. Elke groep verdedigt zijn eigen verhaal en valt het verhaal van de tegenstander aan. Wederom dient de argumentatie ontleend te worden aan de voorgaande lessen. Middels beoordelingsformulieren die door klasgenoten en docent worden ingevuld, wordt voor elk debat een winnend team bepaald.

De apotheose nadert nu met rasse schreden. De schrijvers van de drie verhalen die de debatronde overleefd hebben, dragen hun verhaal in de laatste les voor. De gordijnen zijn dicht en op het digibord knispert een haardvuur. Leerlingen zitten voor de gelegenheid op de tafels met in hun handen een prikker met marshmallows. De verteller schijnt zichzelf bij met een zaklamp en klasgenoten mogen eventuele bijrollen vervullen door

bijvoorbeeld de spreker te ondersteunen met passende geluidseffecten. Aan het einde van de les bepalen de klasgenoten en de docent samen door middel van stembriefjes de uiteindelijke winnaar van de kampvuurcompetitie.

Beoordeling

Voor schrijfp opdrachten geldt over het algemeen dat ze veel tijd vergen van de docent om ze na te kijken. Voor creatieve schrijfp opdrachten komt daar nog eens bij dat de criteria voor de beoordeling lastig te bepalen zijn en dat de beoordeling zelf een hoge mate van subjectiviteit kent. Bovendien is mijn doel met deze lessenserie vooral de schrijfdrempel bij leerlingen te verlagen. Om die redenen krijgen de leerlingen voor hun verhaal in deze competitie geen cijfer, maar kunnen ze bonuspunten verdienen. Elke leerling die de 1500 woorden haalt, verdient 0,5 punt en eenzelfde bonus gaat naar elke leerling die groepswinnaar wordt, naar elke leerling van de groepen die een debat winnen en naar de uiteindelijke kampvuurkoning(in) die de voorleesronde wint. Al met al vallen er dus twee bonuspunten te verdienen. De bonus wordt opgeteld bij het cijfer voor de boekopdracht van diezelfde periode. Die opdracht bestaat uit het schrijven van een betoog met als stelling 'Ik vind het boek dat ik gelezen heb goed/slecht/middelmatig'. Wederom dient hierbij de argumentatie ontleend te worden aan de eerste paar lessen van de competitie. Deze opdracht is met behulp van een beoordelingsformulier vrij goed te beoordelen. Wat daarnaast natuurlijk waardevol voor leerlingen is, is dat ze zelf ook reflecteren op hun schrijfproces en schrijfproduct. Daarvoor vullen leerlingen een evaluatiedriehoek in waarin ze noteren wat ze het leukst vinden aan hun verhaal, wat ze beter zouden kunnen doen en wat ze geleerd hebben van de lessenserie.

1. Wie is de hoofdpersoon in jouw verhaal?
2. Wie is de tegenstander?
3. Welke personen spelen nog meer een (kleine) rol?
4. Wat is het conflict/probleem of wat moet er uitgezocht/ontdekt worden?
5. Waar speelt het verhaal zich af?
6. Wanneer speelt het verhaal zich af?
7. Wat gebeurt er? Wat is de plot/ontknoping?

Kader 1. De intrige schrijven

1. Verdeel je verhaal in hoofdstukken en werk in elk hoofdstuk een scène uit.
2. Probeer een of enkele dialogen in je verhaal op te nemen.
3. Maak je zinnen niet te lang.
4. Loop je vast in een scène? Schuif hem even aan de kant en ga verder met een andere.
5. Te weinig woorden? Probeer de ruimte of personages nog beter te omschrijven of voeg nog een flashback of hindernis toe op weg naar de ontknoping.

Kader 2. Enkele schrijftips

Opbrengsten

De leerlingen beleven aan deze lessenserie vaak veel plezier. De serie is een welkome afwisseling op de reguliere lessen aan de hand van de methode (die ondertussen wel ook gewoon doorgaan) en ze vinden het leuk dat hun creativiteit aangesproken wordt. De kampvuurcompetitie wordt op onze school altijd ingezet tussen de mei- en zomervakantie en door de lessen goed te verdelen over die laatste weken, is het mogelijk om elk uur nuttig en inhoudelijk te houden tot aan de laatste les. Inhoudelijk spreekt *De kampvuurcompetitie* leerlingen ook aan. Creatief schrijven vinden leerlingen erg leuk, maar ook moeilijk. Door voldoende vrije keuze én voldoende houvast ervaren zij de opdracht om een verhaal van minimaal 1500 woorden te schrijven als uitdagend en interessant.

Naast dat leerlingen leren om een verhaal te schrijven, leren zij ook dat een dergelijke grote opdracht vaak beter en makkelijker uitvoerbaar is als je die in kleinere stukken verdeelt. Sommige leerlingen merken zelf op dat ze door deze lessen ook andere schrijfp opdrachten zoals werkstukken systematischer aanpakken en dat ze nu makkelijker aan een willekeurige schrijfp opdracht kunnen beginnen. De literatuurtheorie die ze onderweg meekrijgen, is op meerdere momenten in de lessenserie inzetbaar, zowel productief als receptief. Dat heeft en passant ook tot gevolg dat ze in hun boekopdracht blijf geven van een genuanceerdere mening over een boek dan ze voor de lessenserie lieten zien en dat ze overwegend positiever zijn over hun gelezen boek dan voorheen. Door die literatuurtheorie weten ze literatuur vaak beter op waarde te schatten en de ervaring dat ze literaire middelen herkennen, geeft ze voldoening.

Ook de vaardigheid argumenteren komt in de lessenserie op meerdere momenten en in verschillende

1. Welk verhaal is het spannendst?
2. Welk verhaal is het origineelst?
3. Welk verhaal is het mooist geschreven?
4. In welk verhaal zijn plaats, ruimte, tijd en personages het beste gekozen en uitgewerkt?
5. In welk verhaal kun je je het beste inleven?
6. Welk verhaal leent zich het beste voor een voordracht?

Kader 3. Discussiecriteria

Naast dat leerlingen leren om een verhaal te schrijven, leren zij ook dat een dergelijke grote opdracht vaak beter en makkelijker uitvoerbaar is als je die in kleinere stukken verdeelt

gedaantes terug. Door het formuleren van argumenten, onderbouwingen, tegenargumenten en weerleggingen in steeds net een andere context aan te bieden, is er weliswaar sprake van herhaling, maar leerlingen ervaren dat niet zo. Dat maakt dan weer dat de herhaling niet saai wordt en dat leerlingen gedurende de lessenserie steeds scherper gaan formuleren en onderbouwen.

De debatten hebben de potentie om heftig te worden voor leerlingen; er wordt immers iemands werk 'aangevallen'. Door dat van tevoren met leerlingen te bespreken en te benadrukken dat ze alleen de tekst onder vuur mogen nemen en niet de schrijver, zijn hoogoplopende emoties goed te ondervangen. Leerlingen zijn zich heel goed bewust van de mogelijk kwetsende situatie en proberen het kwetsen zelf te voorkomen door hun argumenten zorgvuldig te formuleren en te onderbouwen. Daarnaast is het goed om te benadrukken dat debatteren een soort spel is en dat niet per se het team met het beste verhaal wint, maar het team dat het spel het beste speelt. Ook het spreken via jury en voorzitter in plaats van rechtstreeks tegen de tegenstander voorkomt dat leerlingen de argumenten persoonlijk opvatten. Mocht een debat onverhoopt toch wat fel worden, dan is dat een uitstekende aanleiding voor een nabespreking met de hele klas. Juist het niet uit de weg gaan van dergelijke debatten en gesprekken maakt dat leerlingen zich serieus genomen en volwassen voelen en dat ze het debatteren zelf ook serieus nemen.

Al met al zijn de leeropbrengsten groter en verscheidener dan ik bij het ontwerpen van de lessenserie voor ogen had. Ik kijk er dan ook naar uit om deze lessen nog jaren te geven. Misschien wordt het dan wel eens tijd voor een extra uitdaging. Een eindstrijd tussen winnaars van verschillende scholen misschien? ■

Het eerste deel van de lessenserie is deels gebaseerd op een workshop 'Spannend schrijven' van Ina de Weert. De evaluatiedriehoek is afkomstig uit materiaal voor formatieve evaluatie van Gerdineke van Silfhout (<bit.ly/ltm-driehoek>). Al het materiaal behorende bij deze lessenserie is te downloaden via de gemeenschappelijk drive van de Facebookgroep Leraar Nederlands (<www.facebook.com/groups/leraarnederlands/files>).